GEÇME NAMERT KÖPRÜSÜNDEN



ALEV ALATLI

ALEV ALATLI

ALEV ALATLI 1944 İzmir doğumlu. Liseyi Japonya'da okudu, ekonomi ve istatistik lisansını ODTÜ'de, ekonomi ve ekonometri yüksek lisansını ABD Vanderbilt Üniversitesinde tamamladı. Yine aynı ülkede doktoraya başladı. Felsefe, ilahiyat, düşünce ve medeniyet tarihi alanlarına yöneldi. 1974'te Türkiye'ye döndükten sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi ile Ankara'da Devlet Planlama Teşkilatında çalıştı. California Üniversitesinde Türkçe üzerine psiko-dil bilim çalışmaları yürüttü. Bu süreçte *Bizim English* adlı bir dergi çıkardı. Daha sonra Türk Yazarlar Kooperatifinde (YAZKO) başkan yardımcısı olarak görev yaptı. Filistin meselesinin duyurulmasına katkıda bulunmak için Edward Said'in *Haberlerin Ağında İslam* (1985) ile *Filistin'in Sorunu* (1986) kitaplarını tercüme etti. Filistin davası konusunda yaptığı çalışmalardan dolayı 1986'da Yaser Arafat tarafından "Özgürlük Madalyası"yla onurlandırıldı. 2005'te uzun yıllar Mütevelli Heyeti Başkanı olarak görev yaptığı Kapadokya Üniversitesini kurdu. 1987 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü'nü; 2006 yılında ise Mikhail A. Şolokhov 100. Yıl Edebiyat Ödülü'nü aldı. 2014 yılında edebiyat alanında Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'nün sahibi oldu. 2012 yılında Bülent Ecevit Üniversitesi; 2017 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi tarafından fahri doktora payesi ile onurlandırıldı. Alatlı 2 Şubat 2024 tarihinde ebediyete irtihal etti ve Eyüp Sultan Camisinde kılınan cenaze namazının ardından, Mihrişah Valide Sultan Haziresine defnedildi.

Yayımlanmış eserleri: *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* (1985), *Aydın Despotizmi* (1986), *İşkenceci* (1987), nehir romanlarından ilki "Or'da Kimse Var mı?"; *Viva La Muerte! Yaşasın Ölüm!* (1992), '*Nuke' Türkiye!* (1993), *Valla, Kurda Yedirdin Beni!* (1993) *O.K. Musti! Türkiye Tamamdır!* (1994), *Beyaz Türkler Küstüler* (2013) olmak üzere dört romandan oluştu. "Schrödinger'in Kedisi" ise *Kâbus* (2000) ve *Rüya* (2001) ile birlikte iki eserden meydana geldi. *Aydınlanma Değil, Merhamet* (2004), *Dünya Nöbeti* (2005) ile *Eyy Uhnem! Eyyy Uhnem!* (2008) "Gogol'un İzinde" üçlemesini oluşturdu. *Kadere Karşı Koy A.Ş.* (1995) romanı ile nesir-nazım denemesi *Eylül* 1998 (1999) dışındaki *Hollywood'u Kapattığım Gün/ Suç Ortağı Hollywood Kaan'ın Kitabı* (2009, 2020), *Funda'nın Mutfak Rehberi* (2011), *"Ben Böyle Düşünüyorum!" Demekle Olmuyor!* (2018), *Fesüphanallah!- Nasihatname 1* (2019) ve *Hafazanallah!-Nasihatname 2* (2019) kitapları ise düşünce, hayat ve siyaset alanındaki çalışmalarıdır. Ayrıca röportajlarından oluşan *Kelebek Etkisi Söyleşileri I-II* (2020), *Dünyayı Bilmeyen Dünyanın Maskarası Olur* (2025) ile makalelerinin derlendiği *Şimdi Değilse Ne Zaman?* (2002), *'Hayır!' Diyebilmeli İnsan!* (2003), *'Hatırla!' Geçmişin Geleceğindir* (2004), *Yorumsuz* (2008) ve *Aklın Yolu da Bir Değildir* (2009) kitapları bulunmaktadır. Derleyen olarak önemli rol üstlendiği ve Türkiye'de ilk defa yapılan dört ciltlik *Batı'ya Yön Veren Metinler* (2010) ve iki ciltlik *Bize Yön Veren Metinler* (2014) isimli eserler ise yaklaşık üç bin yıllık düşünce serüvenine ışık tuttu.

Pınar Yayınları
Bereketzade Mah. Okçu Musa Cad. No: 11/3
Beyoğlu-İstanbul
Tel: 0212 293 90 41
www.pinaryayinlari.com bilgi@pinaryayinlari.com
Yayınevi Sertifika No: 45508

Geçme Namert Köprüsünden
Alev Alatlı

copyright 2026 © pınar yayınları

Pınar Yayınları ■ 635
Alev Alatlı Kitaplığı ■ 8
ISBN 978-625-8675-41-2

Birinci Baskı Nisan 2026

EDİTÖR Nurşen Öz Aldı
KAPAK Ömer Faruk Yıldız
SAYFA DÜZENİ kitapmizanpaj.com

BASKI Egem Basım Yayın
Gümüşsuyu cad. Odin İş Merkezi
B Blok Kat: 2 Topkapı-İstanbul
Sertifika No: 43624

ALEV ALATLI

GEÇME NAMERT KÖPRÜSÜNDEN



İÇİNDEKİLER

Sunuş / 7
Türkiye'nin Ölümcül Patolojisi / 13
Kafka'dan İyiyim / 17
Kelam Haysiyettir / 23
Topluma Sahici Kayıtlar Düşmek İstedim / 41
Moral Muhalefet Ortadan Kalktı / 55
Laiklik Sınıfsal Bir Mesele / 65
Ayn Rand Kültü / 73
İslam Bir Batı Dinidir / 79
Türkiye'yi Anlatan Kedi / 87
Türkiye Hiç Pozitivist Olmadı / 95
Batı Düşmanı Değilim / 99
Dünya Global Bir Köye Dönmedi ve Dönmeyecek / 109
Kadınsı Bir Topluma Dönüşüyoruz / 121
Kâbus'tan *Rüya*'ya / 145
Yeryüzünün Emniyet Supabı Olabiliriz / 157
Amerika'nın "Ayrışmasından" Bahsediyorum / 171
Yeni Dünya Düzeninden Kurtulmanın Tek Yolu Var / 177
Onarımcı Adaylarını Tanıyorum / 187
Toplumumuzda "Kadın" Henüz Yazılmadı / 193
İnternet ve Teknoloji Üzerine / 199
Toplum Olarak Koordinatlarımızı Yitirdik / 207
Hiç Bilmediğim Bir Dünyaya Dalıyorum / 221
Gökyüzüne Bakmaktan Vazgeçtiğimizde Gerilemeye Başladık / 233
Dizin / 247

SUNUŞ

Kuruluşunun üzerinden yarım asra yakın zaman geçen yayınevimiz ilk kitaplarını yayımladığı 1980'li yıllardan itibaren biçimle değil özle, kurumlarla değil insanlarla ilgilenmenin elzem olduğuna inandı. Alev Alatlı başta olmak üzere pek çok entelektüelle irtibatlı oldu. Okurlarla buluşturduğumuz bazı kitaplarda Alatlı'nın zamanımızın en yetkin bilginleriyle, sanatçı ve filozoflarıyla dostluk kurma düsturuyla şekillenen entelektüel birikimiyle ona eşlik eden bakış açısının izi vardır diyebiliriz. Alatlı yayınevimize mütercim olarak da ciddi katkılarda bulundu. Biz bize, yüz yüze, gönülden gönüle iletişim kurarak, düşüncelerini aktardı, perdahladı, olgunlaştırdı. Varoluş savaşından muzaffer çıkmamızın gerçeklikleri doğru tespit etmek kadar tespitlerimizin doğruluğuna duyduğumuz güvenle mümkün olacağını hatırlattı. Milletimizin cesaretle dillendirilecek gerçeklikleri göreceğine, doğruluğunu teslim edeceğine inandı. Elden ele dolaşan nehir romanları ise genel geçer eğilimlerin dışında bir Türkiye ve dünya manzarası çiziyordu. Çünkü bir entelektüel olarak günümüz dünyasında tedavüle sokulanların her zaman ille de uyulacak şeyler olmadığının ayırdındaydı.

Gerçeklik kaybının, muhakeme yoksunluğunun, acizlik duygusunun gönüllü esiri olunan zamanlarda, milletimizin ve medeniyetimizin dert ortağı olan Alev Alatlı'yı anlatmak hiç kolay değil… Alatlı, dünyayı ve Batı'yı takip eden, Batı'yla biz bilinci ile hesaplaşabilen bir entelektüeldi. Bakışını harmanlayan ise yerli kimliğiydi. Düsturu şuydu: "Gerçeklerle silahlanmamız lazım. Verili medyada koparılan toz dumandan korkmadan ama toz dumanı küçümsemeden silahlanmamız lazım. Neyle karşı karşıya olduğumuzu bilmemiz gerekir. (…) Türkiye'mizin geleceğine ilişkin kötümserliğin yaygın olmasının, kolayca yandaş bulmasının nedeni, ataletlerini mazur göstermeye çalışanlardır. Korkaklıklarına, tembelliklerine bahane arayanlardır. Kötümserliğin, aczin kölesi hâline gelmemeliyiz. Acizlik duygusunu yok etmeliyiz.

Kaybolan haysiyetimizi, bütünlüğümüzü, bağımsızlığımızı, millî gururumuzu yeniden bulmalıyız. Bunu yapmanın yolu, kendimizi bilmek, gerçekleri görmek, başımıza geleni doğru tahlil etmek, firar durumundaki arkadaşlarımızın meselelerini çözmelerine yardım etmektir. Ancak, önce kendimizi sorgulamalı, bu çöküşte bireysel payımızı saptamalı ve itiraf etmeliyiz."

Yıllarca el birliği ile ekilen "Biz adam olmayız!" hükmünün fırtınasını biçtiğimiz zamanlarda Alev Alatlı'nın farklı mecralarda yayımlanmış söyleşileri zamanın nasıl yorumlandığını göstermesi bakımından önem taşır. Çünkü hem geçmişin geleceğini hem de nasıl bir dünyada yaşadığımızı gösteren bir ayna hüviyetindeki bu metinler, çağına tanıklığı vicdani bir sorumluluk gören bir entelektüelin ulusaldan uluslararası gündemlere, edebiyattan tarihe, aydın despotlardan yeni dünya düzenine, etnik kimlikten din meselelerine, Avrupalı olmaktan Batılılaşma helecanına âdeta dine dönüşen kanaatlerin ipliğini pazara çıkarır.

Alev Alatlı her şeyden önce sonunu düşünmeden dünyanın gidişatına özenmeyi yanlış buluyordu. Romanları kendimize ait bir cümlemiz olması için yapılacaklara odaklanıyordu. Şimdiye, kaybolan güne ama aynı zamanda mümkün ütopyaya yaslanıyordu. Milletçe fena hâlde ürkmüş olmamızı, saniyeler, dakikalar, saatler akıp giderken, bütünüyle edilgen bir vaziyette beklemeyi alışkanlık hâline getirmemizin yanlışlığını vurguladı. Açık konuşmanın zamanıdır diyerek, işaretleri okumaya, gidişatı kestirmeye çalışan Alatlı, süslü püslü kelimelerle pazarlanan güncel eğilimlere sırf etrafa hoş görünmek için evet demenin hoş olmadığı kanaatindeydi. "Geçme namert köprüsünden ko aparsın su seni" kadim deyişini unutmadan "Türkiye'yi Türkiye yapan değerler arasındaki seçimi bireylerin keyfine bırakamayız!" dedi. Hak, namus, doğruluk, haysiyet gibi kadim doğruların demokratik oylamaya bırakılamayacaklarını her daim hatırlattı. İnsanımızı aciz kılan, karamsarlığa sürükleyen ruh hâlinin ardında hedonist ahlak sisteminin yattığını ifade etti. Genç ya da yaşlı, bizleri muhakeme etmekten, davranışlarımızın sonuçlarını öngörmekten alıkoyan, direnme gücümüzü hırpalayan, sindiren, aciz bırakan, ezen, güçlü olduğu kadar da akıl dışı olan göreli ahlak sistemini eleştirdi. Şu hakikati sıkça dile getirdi: "Ahlak kavramını yeniden gündeme getirmek, yeniden yorumlamak, dünya görüşümüzün, toplumsal mutabakatımızın temeli yapmak zorunda olduğumuzu görmenin vaktidir."

Bilgisizce savunulan "Batı değerlerini kim en çok kapar da uygularsa en parlak odur!" şeklindeki inançlara itiraz ederek, kendimize sahip çıkmamız gerektiğini vurguluyordu. "Ne isek o olmamız gerektiğini artık idrak etmemiz lazım. Kendimizi ifade etmeyi öğrenmek zorundayız. Aslımızı reddetmenin kurtuluşu olmayan bir kaçış olduğunu görmek durumundayız. Kendimize güvenmekten başka çaremiz yoktur…" Bazı şeylere dünyanın iyiliği için de baş-

kaldırmak gerektiğini hatırlatan Alatlı, yaşayakalmak için çığırtkan bir sesle kendimizi iptal etmeyi ise bir tür çağdaş engizisyon olarak görüyordu. Çünkü onun nazarında şekli ne olursa olsun engizisyon, insanları bir şeye inanmaya zorlamaktı.

Alev Alatlı'nın röportajlarının yayımlandığı, Türkiye'nin âdeta kendisini gassalın eline bir ceset gibi teslim etmeye talip gibi olduğu zamanlardan günümüze uzun sayılabilecek yıllar geçti. Fakat onun düşüncelerini içeren külliyatı söyleşileri olmaksızın eksik kalırdı. Entelektüellerin düşüncelerini bizzat metinleri üzerinden sürdüren okuyucular açısından da bu önemli bir eksiklikti. Daha da önemlisi hem geçmiş yüzyıl içinden bugüne taşınan şaşırtıcı fotoğraflar sunan hem de günübirlik olana düşmeden yapılan analizlerin ve yorumların geleceğe dönük bir kılavuz olduğu kanaatindeydik. Kısaca söylemek gerekirse söyleşiler insanoğlunun yeryüzündeki serüvenini anlamaya çalışan Alev Alatlı külliyatının ayrılmaz bir parçasını teşkil ediyordu.

Alev Alatlı'nın anlamıyla karanlıkları ağartan "Mücadele yöntemini doğru seçtiğimiz takdirde, bizi durduracak hiçbir güç yoktur. Ne içeride, ne de dışarıda…" ifadeleri ne yapılması gerektiğini sarih bir şekilde ortaya koyuyordu. Umutsuzluğu ve korkuyu ilkesel olarak reddeden, sayısız hasımla tek başına halleşebileceği bilgisini güçlendiren, haksızlığa yüreğindeki savaşçıyı uyandırmak suretiyle karşı duran Alatlı hakikat sevdasını ise şöyle anlatıyordu: "Evrensel dolandırıcılığın hüküm sürdüğü zamanda, gerçeği söylemek devrimciliktir." Bu yüzden aklı ahlaktan koparan, bireyi mevcut süreçlere yabancılaştıran toplumsal psikolojimizi masaya yatırmamız ve bunun için yeni bir kamuoyu oluşturmamız gerektiğini vurguladı. Güçlü ve hür ruhlara itibar eden Alatlı'nın metinleri hadiselerin arka planlarındaki geçmiş zaman hesaplaşmalarını sezdirir.

“Benden sonra tufan!” diyemediği için hükümsüz kılınmayı peşinen reddeden bir tutumu yansıtır. Onun daha önce yayımlanan fakat baskısı bulunmayan kitaplarıyla yazılarından ve söyleşilerinden kitaplar oluşturma düşüncemiz istikametinde Alatlı külliyatı her geçen yıl genişliyor. Kitapların yayımlanma süreci boyunca desteği bize daima güven veren Alev Alatlı’nın kızı, Funda Hanım’a şükranlarımızı sunarız. Bir bilinç kazandırma çabasıyla doğruları ve hassasiyetleri göz ardı etmeden olup bitenleri yorumlayan söyleşilerin kitaplaştırılması sırasında bütünlük fikri doğrultusunda birtakım tasarruflarda bulunuldu. “Düşüncelerimizi aşkın zekâlarla paylaşmalı, emaneti ehil ellere teslim etmeliyiz” anlayışının özeti olan söyleşiler kitaba alınırken kronolojik akışa dikkat edildi, imlada birlik sağlanmaya çalışıldı.

Çağımız dünyasından payımıza düşenin hakkını veren, okurunu tanıyan ve onlarla arasında müşterek bir bağ kuran Alev Alatlı’ya Allah’tan rahmet diliyoruz. Bizlere bıraktığı aziz hatıralar, adanmışlığı, yitirdiğimiz özgüvenin yeniden tesisine katkı sunan düşünceleri, iyiliği ve doğruluğu için Allah ondan razı olsun.

PINAR YAYINLARI

TÜRKİYE'NİN ÖLÜMCÜL PATOLOJİSİ

"Mış gibi"ler "yapmak değil, olmak" peşindeler. "Sen beni öv, ben seni öveyim, biz birbirimizi övelim!" grupları, hemen her alanda "tezgâhlar ve tezgâhtarlar." Bunlar hep konuşuluyordu, siz yazdınız. Gerçekten insanların siz dediniz diye kendilerine çekidüzen vereceğini mi düşünüyorsunuz, yoksa sadece içinizi mi döküyorsunuz?

Sadece uyarıyorum. Akranlarımı uyarıyorum. Orda olan akranlarıma içine düştüğümüz ahlaki kaosun nedenlerine, bu kaostan nasıl çıkabileceğimize ilişkin düşüncelerimi iletmek istiyorum. Türkiye entelijansiyasını yavşaklıktan uzak, ataletten kurtulmuş yeni bir kamuoyu kurmamızın hayati gerekliliği konusunda ikna etmek istiyorum.

Bazılarını tavırlarıyla, bazılarını yapıtlarıyla hedef aldığınız aydınlar Andy Warhol'un ünlü deyişindeki "15 dakikalık şöhretler" mi salt? Sizce onlardan kalıcı ve doğru bir şey kalmayacak mı?

Andy Warhol'un yapıtlarını bu sorunuza cevap verecek düzeyde tanımıyorum. Ama şunu söyleyebilirim: Türkiye korkunç bir yalan yaşıyor. Bu o kadar büyük bir yalan ve bu yalanı aydınından en basit köylüsüne kadar, o kadar çok insan paylaşıyor ki gerçek, bir sapığın mide bulandıran tehdidi ya da mahalle delisinin sayıklamaları gibi algı-

lanır oldu. Hiçbirimizin işine gelmiyor. Bu bağlamda hayır. Türkiye'nin Büyük Yalan'ı prim topladıkça, kalıcı ve doğru olan marjinalleşmeye mahkûmdur. Bu şartlarda ancak sıradan ve popülist olan yüceltilecektir.

Tavrınızı halk arasında yaygın olan 'entel' nefretinden ayıran ne?

"Halk" dediğiniz "entel"den farklı değil. Ya da dilerseniz, "entel" halkın ta kendisi. Bir mahalle muhtarı, ya da belediye başkanı, ya da sıradan bir devlet memuru en az Türk enteli kadar yabancılaşmıştır. Enteller "mış gibi" yapıyorlar da örneğin köylüler yapmıyorlar mı? Türkiye'nin ölümcül patolojisi, içimize sinmiş ikiyüzlülüğümüz değil mi? Ben entellerle değil, entelektüellerle dayanışmak istiyorum. Çünkü biliyorum ki bir medeniyeti kuran ve yeşerten, o medeniyetin entelijansiyasıdır: Politikacıları değil, bürokrasisi değil, köylüleri değil.

1970'lerden 2000'lere doğru geçen yıllar arasındakileri hedef alıyorsunuz. Öncesini nasıl buluyorsunuz? Sonrasına dair öngörüleriniz neler? Genel sona doğru Türk medya ve "intelicensia"nın hızlandırıcı bir rol oynadığını düşünüyorsunuz: Cehennem yaklaşıyor mu?

Bakın, bu ülkede Büyük Yalan 19. yüzyıl Jön Türk'ü, kendisiyle "halk" dediği birileri arasına bir çizgi çizdiği, "halk"ı, "ıslah edilecek yerliler" şeklinde takdim edecek kadar ecnebileştiğinden beri katlanarak gürbüzleşti. Anadolu'nun altını üstüne tercih ettiğimizden beri gürbüzleşti. Atatürk, Türkiye radyolarında Türk musikisini yasakladığından; İnönü, üstleri yırtık-pırtık diye köylüleri Ankara Bulvarı'na sokmadığından; Menderes asıldığından; Gezmiş asıldığından; Said Nursi'nin mezarı söküldüğünden; Yeniköy yalılarını topa tutmaya niyetli devrimcilerimizin Ataköy'e yerleşmelerinden ve holding patronları olmalarından beri gürbüzleşti. Hangi 30 yıl? Biz, ilericilik adına

Nizam-ı Cedid'in başına Yunan fesini giydirip sonra da yine ilericilik adına fesi yasaklamış bir ülkenin torunlarıyız. Ve artık yolun sonuna yaklaşıyoruz.

Evet: Sorumsuz medya ve "indettijensiya-mış" gibi yapan ve aslında düzenin öz-uzman aydınları (Gramsci) olan enteller cehenneme bir an önce kavuşmamızı hızlandıran eylemlerini büyük bir umursamazlık içinde sürdürüyorlar. Şunu da söyleyeyim: "Hayır!" diyen bir entelijansiyanın karşısında ne politikacı, ne de bürokrat durabilir.

[*Milliyet*, 11 Mart 1992]

KAFKA'DAN İYİYİM

Kitabınızda [Viva La Muerte! Yaşasın Ölüm!] makineleşmeyi savunuyor ama makineleşme sonucu çürüyen Batı'yı eleştiriyorsunuz? Makineleşmenin kötü etkilerinden kaçmak mümkün mü?

Büyük Makine'nin söz konusu olduğu bir düzenin sonucu, çaresiz yabancılaşmadır. Batılılar sürekli bir savaş hazırlığı içindeler; ölüme şartlanmışlar. İnsanlar uzaydan bile iyilik değil, düşmanlık bekliyorlar. Bu, bir düşünce biçiminin yansıması! Ve biz de Batı'nın şu anki hâline aday bir ülkeyiz. Bu kitapla Batı'ya bir mesaj vermeye çalışıyorum. Eğer Batılılar, bilgi birikimini insanlığın emrine tahsis etme yoluna giderlerse, insanlık için bir kurtuluş olabilir. Bundan sonraki bin yılda, dinî inançların dünyadaki adalete yeniden cevaz verecek şekilde düzenleneceğine inanıyorum. İnsanoğlu daima kendisini en kötü karanlıktan kurtarmayı bilmiştir. Batılılar bunu tek başına yapamaz çünkü kendi dinlerinin içini boşalttılar, bu aşamada İslam dini, dönüşerek devreye girecektir.

Kitabınızda aydınların 'tepeden inmeci' tavrına karşı çıkıyorsunuz ama önerdiğiniz pek farklı değil. 500 aydın bir araya gelsin, geleceğe ilişkin bir rapor çıkarsın vb.

Burada iki önemli kavram devreye giriyor: Rasyonel otorite ve irrasyonel otorite. Rasyonel otorite bilenin bilmeyen üzerindeki otoritesidir. Zaman içinde kendini ortadan kaldırır çünkü bilenler bilmeyenlere öğretirler. Kitlelerin zaman, mekân ve terkibini ancak aydın yorumlayabilir.

Romanınızda bir olay örgüsü var. Ama ağırlık, Rodoplu'nun çeşitli konulardaki düşüncelerine ayrılmış. Niye roman?

Thomas Mann'ın yazdıkları, Balzac'ın yazdıkları niye romansa, ondan roman. Çok güncel olduğu için şimdi size tuhaf gelebilir ama 50 yıl sonra bakılınca niye roman olduğu anlaşılacaktır. 1972-2000 yılları arasında bir insanın bir odadan ülkesine ve dünyaya bakarken duyduğu hüzün anlatılıyor burada. Kitabım şu anki güncel Türk edebiyatından farklı ama Doris Lessing'in yaptığından çok da farklı değil.

Ama edebiyat ne anlattığın kadar, nasıl anlattığınla da ilgilidir. Oysa sizin romanınızda, anlatım sorunları üzerinde pek durulmamış gibi. Zaman-mekân ilişkisinde kopukluklar var.

Çağımız sinema çağı artık, o tekniği kullanırsın. Ben bugünü yazacağım. Kendilerini odalarına kilitleyenlere inanmıyorum. Belki de artık sahici romanın sırası geldi. 1970-80 arası şiir yazanlara bakıyorum. Kuştepe'yi bile beyaz bulutlarla anlatıyorlar. Burada bunca şey olurken bunları yazmamak ancak yabancılaşmayla açıklanabilir. Bu yabancılaşmayı bir tek Nâzım Hikmet'in aştığını düşünüyorum.

Sessizliğe hiç de yer verilmemiş kitabınızda.

Yapmayın, kitabın asıl kahramanı Mehmet, sessiz. Diğer romanlar da ortaya çıktığında daha iyi tanıyacaksınız Mehmet'i. Dört ayrı ucu aynı anda yaşıyor Mehmet. İlk

kitap entelijansiya, ikincisi Batı, üçüncüsü Kürt meselesi ve dördüncüsü de iş dünyası. Herkes gibi bir adam Mehmet! Son 50 yılın mihnetini çekmiş bir adam. Anlamaya çalışıyor. Ben onu 'solcu' yaptım ama rahatlıkla 'ülkücü' de yapabilirdim. Dizi bittiğinde 2000 yılının Türk insanı ortaya çıkacak. Niye böyle bir kitap yazdım? Onu da söyleyeyim. Doğrusu ben 1862'de Duyun-u Umumiye kurulduğu zaman bir insanın ne hissettiğini, ne yaşadığını bilmek isterdim. Onun için "Türkiye bugün okumazsa mutlaka okuyacaktır!" diyoruz. Bu bir slogan değil, bir iddia. Desinler ki, o zaman birileri bunları sorguluyormuş. Bunu ancak roman verebilir. Bu hüznü ve acıyı.

Kitabınızdaki "disko" bölümü de ilginç. İnsan, diskoya giren Rodoplu'nun, 1990'larda yaşayan bir entelektüel değil de, zaman arabasıyla Orta Çağ'dan gelmiş bir keşiş olduğunu düşünebilir.

Disko, nekrofili üzerine kurulu da ondan. Diskoya ve civciv ezenlere duyduğum öfke, nekrofilyanın yansımasında ortaya çıkan bir öfkedir. Terbiye, iyilik gözeterek olur. Yaratıcılık, kötülük yaratan; bunu çeşitleyen bir eylem gösteriyorsa ona katılmam. İnsanların içlerinden geleni yapmaları, ille de kendi iyilikleri ve mutlulukları için yapacakları şeyi yaptıkları anlamına gelmez. Rasyonel otorite bunu getirebilir. Canı istediği için 16 yaşında bir çocuğun LSD içmesine izin verilemez. Çünkü LSD kromozomları bozar.

Peki, ya her şeye rağmen içmek istiyorsa?

Tabii, iki şık var: İzin verirsin ya da karşı çıkarsın. Ama şu var: Hiçbir şey yaşamdan daha önemli değildir.

İnsan intiharı seçebilir, öyle değil mi?

Cenazesi namazsız gider; gitmemeli. Dünya karanlık ile aydınlığın çarpışmasıdır. Kaldı ki insanın kendi bedeni de en az karşısındaki kadar önemlidir. "Başkasına zarar ver-

mesin de, ne halt ederse etsin!" olmaz. Kullandığı yöntem ne zaman nekrofilik olur, ona bakmak lazım.

Bu söylediğinizle faşizm arasında nasıl bir ayrım var?

Prince denilen herif bir küçücük civcivi öldürecek ve ben civcivin yaşama hakkını o pis herife bırakacağım. Hayır, bırakamam. Eğer bunun adı faşizmse, hodri meydan. Tabii bu her şeyi kurtarabilirsin demek değil. Ama aydınlıktan yanaysan alacağın tedbirler var.

Dünyada aydınlık ve karanlık gibi net ayrımlar olduğuna inanıyor musunuz?

Bence her şeye rağmen çok net. O kadar net ki kadınlar çocuk doğurduğu sürece bu ayrım olacaktır. Ve aydınlığa döndüğün andan itibaren bunu engelleyecek şeylere tavır alıyorsun.

Kitabın bir yerinde, Prince'i "ibnelerin ibnesi" diye niteliyorsunuz. Bu söylem eşcinsellerden pek hoşlanmadığınızı gösteriyor. Yanılıyor muyum?

Hayatın idamesine terstir. Ama zarar vermiyorsa olabilir. Ben bunun özendirilmesini istemem. Prince gibi birinin, bunu özendirecek şekilde ortaya çıkmasını istemem. "Bu, geneli tehdit etmiyor; kenarda bir şey!" diye, müdahale etmemek de olmaz. Yasaklayan bir şey olarak değil ama arkanı dönmek her zaman kolaydır. Kötülük, vahşet, işkence ballandırılmamalı.

Romanla Batı'ya sesleniyorsunuz ama Batı'da bu tür roman yazılmıyor, okunmuyor artık. Kafka ve Beckett'ten sonra yazın alanında yeni bir serüven başladı.

Bir kere Kafka'yı toplumcu sanata koyacaksın. Kafka bir uyarıdır. Sorunuza gelince ben Kafka'dan daha iyi olmak istedim. Daha da iyiyim. Bende, onda olmayan bir şey var: İslam, Doğu, Asya tortum var benim. Ben kıtayım. Sonuçta dönüp Kafka'nın başını okşarım. Batı medeniyeti kullanmak ve tüketmek üzerine kurulu. Benim medeniye-

tim başka. Benden böcek çıkmaz, böceği kenara atarım. Ben Kazancakis'i severim mesela. Yaşama dönüktür.

Bir roman kurgusu içinde niçin gerçek isimler kullanma ihtiyacı hissettiniz?

Delil oldukları için. Onlar benim delillerim. İkincisi de kıvırtmak istemedim. Şu dönemdeki Türk insanının bunlara yeniden bakmasını istedim. Bu yazarlar, benim kitabımdan sonra yeniden okunacaktır. Bir de "mış gibi" yapmak istemedim. Türk aldatmacısı olmak istemedim.

[*Nokta*, 29 Mart 1992]

KELAM HAYSİYETTİR

"Or'da Kimse Var mı?" serisinde Türkiye'nin yakın tarihi ele alınıyor; felsefi, tarihî, sosyal birçok olgu ve olay tartışılıyor. Politikacılardan "aydın"lara kadar ünlü simalara rastlanıyor. Romanın girişinde şöyle bir kayıt düşülemezdi herhâlde: Bu kitapta anlatılan kişi ve olayların, gerçek hayattaki kişi ve olaylarla hiçbir ilgisi yoktur.

Elbette düşülemezdi. Benim romanımın arka planı 1970-90 dönemi toplumu. Referanslarım, hâliyle o dönemin insanları. Yaptığım çok özgün bir şey de değil. Dostoyevski de sahici insanlara gönderme yapmıştı. O isim vermemişti, ben verdim çünkü Rodoplu'nun tepkilerinin muğlak bir tarafı kalmasın istiyordum.

Okurlarınız Günay Rodoplu ve Alev Alatlı arasında özdeşlik kuruyor. Daha önceki telefon konuşmalarımızda ben de böyle bir ikilemi yaşadım. Ne dersiniz; kendinizi, kendi yaşamınızı mı yazıyorsunuz?

Son tahlilde her romancı "kendisini" yazar. "Günay Rodoplu, Alev Alatlı mıdır?" sorusuna gelince; Rodoplu, Mehmet ne kadar Alev Alatlı'ysa, o da o kadar Alev Alatlı. *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?*'daki Eleni Naciye kadar Alev Alatlı ya da *İşkenceci*'deki işkenceci kadar Alev Alatlı. Bence bir romancı, kurguladığı karakterlerini "sahici" kılabildiği ka-

dar iyi bir romancıdır. Doğrusu, bunu başardığımı görüyorum. Ama bir ipucu vereyim. Dörtlüyü okuduktan sonra Rodoplu'nun "Türkiye" olduğunu göreceksiniz. "Or'da Kimse Var mı?" birinci kitabın son aşama olduğu bir "flash back" üslubunda yazılmıştır. Kadının ilk sevgilisi bir Ülkücü -bu, Türkiye'nin uluslaşması dönemini simgeler; sonra Şiran ve Mehmet gelirler- "70'lerin ruh hâli; daha sonra da sosyal demokratlarla, yani Şafak Özden'le flört. Tabii bu arada bitmez tükenmez uğraşımız: Batı. Bu dörtlünün tezi, tıpkı Rodoplu gibi hiçbir şey öğrenmediği, "Viva" diye diye kendisini büyük heyecan ve safdillikle "Muerte"ye mahkûm ettiğidir.

Sizce roman "bilimsel" bir araştırmaya kaynaklık edebilir mi? Kitaplarınızda çeşitli alanlara ilişkin o kadar çok veri sunuluyor ki, okurken sosyolojik bir araştırma, felsefi bir metin ya da bir tarih kitabı okuduğu hissine kapılıyor insan. Tabii bunları söylerken sanatsal boyutunu, edebi özelliklerini göz ardı etmek istemiyorum romanlarınızın.

Bence evet. Bir roman bilimsel araştırmalara kaynaklık edebilir. Sadece "evet" de değil. Klasik olmak gibi bir meselesi varsa, edebilecek şekilde donanımlı olmalıdır. Kaldı ki, hiçbir sosyal bilim, sosyal bilimcilere terk edilmemelidir. Aynı şeyi fen bilimleri için dahi söyleyebilirsiniz. Zaten, gerek edepten gelen "edebiyatın", gerekse litteratura'nın aslı budur. Bakın, kendini beğenmişlikle itham edilme pahasına, ben çağıma tanıklık etmek, çağımın dönüşmesinde pay sahibi olmak istiyorum. Bir yazar olarak "devleşmek" istiyorum açıkçası. Devleşmek ve Sartre'la, Kafka'yla, Gorki'yle aşık atmak! İyi mi?

Romanlarınızda birçok kitaptan; Edward Said, Rafet Ballı, Ahmet Hamdi Dinler ve benzeri yazarlardan doğrudan alıntılar yapıyorsunuz. Bir inceleme-araştırma kitabı da olabilirdi bu. Neden romanı seçtiniz?

Bu sorunuzun cevabını az önce verdim sanıyorum. Şöyle düşünün: Benim Şiran Ören'imi acılarıyla, özlemleriyle, zaaflarıyla Rafet'in kitabının neresine yerleştirebilirsiniz? Rafet, "ne olduğunu" yazar; ben "olanın, neden öyle olduğunu." O, verileri getirir; ben yorumlarım. Onun, örneğin "Beş Parçacılar"ı bir örgüttür, şemadaki yerini alır; benim "Beş Parçacılar"ım ise bir grup delikanlı. Bilmem anlatabiliyor muyum? Benim için neyin nasıl oluştuğu, oluştuğu şeyden daha önemlidir. Bu bakış açısının cevabı da ancak roman olur. Salt tarih yetmez, salt politika yetmez. Psikoloji, sosyoloji, felsefe, estetik, sanat, iklim vs. vs. yazarın ulaşabildiği her dal, devreye girmek zorundadır.

Rodoplu'nun italik konuşmaları gibi, birçok kelime ve kavramı tırnak içine alma gereği duyuyor insan. Her alanda bir kavram kargaşası yaşanıyor. Kelime ve kavramlara gerçek anlamlarını verecek 'Konfüçyüsler' mi bekleyeceğiz?

Entelektüel donanımımızı zenginleştirdiğimiz, asgari bir entelektüel düzeyde buluştuğumuz zaman kurtulacağız. O zamana kadar, tıpkı hekim karşısında bir hasta gibi çaresiziz. Hekim bir yığın semptomu, bir yığın tıbbi terim sıralayacak; biz ne dediğini anlamayacak ama verdiği ilacı içip oturacağız. Rodoplu'nun sıkıntısı, hastalığı yorumlamaktan öte; "neden öyle yorumladığını da açıklamak zorunluluğunu hissediyor olması"dır. Oysa tıpta daha kolaydır. Hiçbir doktor ülser ilacı verirken, bir de ilacın formülüne müdahale etmek gibi bir zorunluluk hissetmez.

Türkiye'de bugün için bir "bilgi birliği"nden söz edilebilir mi? Umutlu musunuz?

Türkiye'de ne yatay ne dikey bilgi birliğinden söz etmek mümkün. Her toplumsal birimin bilgisi ayrı olduğu gibi, bir de bilgi seviyesi farkı var ki olacak iş değil. Bunlar ulaşılamayacak şeyler değil ama henüz gündemde bile olamayınca neye göre umutlanacaksınız?

Günay, ideolojilere mesafeli yaklaşıyor. Belirli bir amaca hizmet etmeyen, işlevsiz bir bilginin malumatçılıktan/istifçilikten farkı ne?

Doğru. Rodoplu, ideolojilere mesafelidir. Hatırlayacaksınız, "Esasen bunların hepsi uydurma." der. "Samanyolu galaksisinin güneş sisteminin kokuşan bir gezegeni olan dünyada, insanoğlu insanoğluna kısacık bir süre için teğettir. Sonra herkes meçhulüne yollanır. Bir başına." İnsanoğlunun insanoğluna teğet geçtiği ve ömür dediğimiz o kısacık sürede atalarımız ellerimize birer "harita" tutuştururlar. Bu haritalarda kimliğimiz, konumumuz, ne yapmamız, neyi hedeflememiz gerektiği anlatılır. Bizler de onları belleriz. Sonra haritaları bizimkilere benzemeyenlerle karşılaşır, bu defa da "Benim haritam daha doğru!" diye kavgaya girişiriz. Bakın, insanoğlu içinde bulunduğu bu âlemi bir biçimde yorumlamak zorundadır. Eyvallah. Eyvallah da, en doğru yorumun kendisininki olduğu inancı mesnetsizdir. Bu, işin bir yanı. Öte yanı da, yorumun yani bilgiler bütününün faydaya yönelmesi. Faydaya yani insanoğlunun o küçücük ömrünün esenliğine. Çünkü türdeşlerimiz için zaten bundan başka bir şey yapamayız. Ha, o da yoksa bilgi dediğimiz şey üstüne üstlük bir de işlevsizse, "ört ki ölem!"

Doğu-Batı tanımlamanızı öğrenmek istiyorum. Nedir bu iki kültürü ya da dünyayı birbirinden ayıran etkenler?

En kısa yoldan tanımlamam gerekirse, günümüz Batı'sı sistematikleştirilmiş bir toplumdur. Doğu, öyle değil. Batı'yı tanımlayan; az önce konuştuğumuz ve bizde olmayan yatay ve dikey "bilgi birliği"dir. Ne ki bu "birlik" de kendi kötülüğünü kendi içinde taşır. Çünkü sahici muhalefeti ortadan kaldırır. Herkesin "doğru"su aynıdır; su geçirmez bir "doğru" mutabakatı vardır. Bizde de neredeyse tam tersine, herkesin "doğru"su kendine bir kaos yaşatıyor. Beğen, beğendiğini al.

İnsanın yapıp ettiklerini sahiplenmesi, kendini sahiplenmesi, dünyayı sahiplenmesi, anlamlı bir hayatın anahtarıdır. Hayatı Türkiye'nin hikâyesi içinde biçimlenen Alev Alatlı'nın eserleri kendi tecrübeleri ve bilgisiyle ortaya çıktı. Hak, namus, doğruluk, haysiyet gibi kadim doğruların demokratik oylamaya bırakılamayacaklarını her daim hatırlattı. Onun yazdıklarındaki işaretleri takip edenlerin ulaşabileceği açık ve berrak sonuçlardan biri şudur: Soru sormaktan ve anlama çabasından hiç vazgeçmeyen bir entelektüel. Bunun tabii neticesi olarak müşterek hayatımızın içinde bulunduğu olumsuzlukların eleştirel teşhisi için anladıklarını anlatmanın vazgeçilmez olduğunu gösterdi.

Alev Alatlı *Geçme Namert Köprüsünden* isimli eserinde Türkiye'nin ve dünyanın ölümcül patolojisine neşter vuruyor. Devamında topluma sahici kayıtlar düşmekle kalmıyor klasik fikir tarihinden insanın kişiliğinin ve özgürlüğünün ana hatlarına, edebiyattan internet ve teknolojiye, Amerika'nın ayrışmasından küreselleşmeye kadar pek çok meseleyi irdeliyor. İnsanın insana yabancılaştığı zamanlarda kelamın haysiyetiyle moral muhalefetin ortadan kalktığını vurgularken Türkiye'de laikliğin özü itibarıyla sınıfsal bir mesele olduğunu hatırlatıyor. Umutsuzluğu ve korkuyu ilkesel olarak reddeden Alatlı; metinlerinde İslam, Batı, Ayn Rand kültü, pozitivizm, kadınsı toplum, romanlar, onarıcı adayları, toplumsal koordinatlarımız, bilim gibi pek çok konuyu kolaçan ediyor.

Türkiye'nin ruhunun hâlâ bir sesi olduğunu hatırlatan *Geçme Namert Köprüsünden*, çağımız dünyasından payımıza düşenin hakkını veren bir toplam…

pinaryayincilik
pinaryayincilik
pinaryayinlari

9 786258 675412